

УДК 339.9;330.34

Окара Д.В.

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри інноваційних технологій
і прикладної математики
Одеської державної академії будівництва та архітектури*

Чернишев В.Г.

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри математичних методів аналізу економіки
Одеського національного економічного університету*

Шинкаренко Л.В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри бізнес-адміністрування
і корпоративної безпеки
Міжнародного гуманітарного університету, м. Одеса*

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ПІДСТАВІ ІНДЕКСУ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

RESEARCH ON DEVELOPMENT OF UKRAINE ON THE BASIS OF GLOBAL COMPETITIVENESS INDEX

АНОТАЦІЯ

У статті проведено науковий аналіз дефініції «національна конкурентоспроможність», яка є порівняльною характеристикою соціально-економічного становища держави. На підставі дослідження місця України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності зроблено висновок, що за основними економічними показниками Україна знаходиться на низькому рівні розвитку. Запропоновано механізми підвищення конкурентних переваг країни, головними з яких є здійснення внутрішніх реформ та трансформація векторів зовнішньоекономічної політики.

Ключові слова: національна конкурентоспроможність, Індекс глобальної конкурентоспроможності, показники динаміки.

АННОТАЦИЯ

В статье проведен научный анализ дефиниции «национальная конкурентоспособность», которая является сравнительной характеристикой социально-экономического состояния государства. На основании исследования места Украины в рейтинге глобальной конкурентоспособности сделан вывод о том, что по основным экономическим показателям Украина находится на низком уровне развития. Предложены механизмы повышения конкурентных преимуществ страны, главными из которых являются осуществление внутренних реформ и трансформация вектора внешнеэкономической политики.

Ключевые слова: национальная конкурентоспособность, Индекс глобальной конкурентоспособности, показатели динамики.

ANNOTATION

The article analyzes the definition of "national competitiveness", which is a comparative characteristic of the socio-economic situation of the state. While researching into the place of Ukraine in the global competitiveness rating, it was concluded that Ukraine is at a low level of development according to the main economic indicators. The mechanisms of increasing the competitive advantages of the country, the main of which are the implementation of internal reforms and the transformation of foreign economic policy vectors, are proposed.

Keywords: national competitiveness, global competitiveness index, dynamics indicators.

Постановка проблеми. Основним напрямом еволюції світового господарства в другій половині ХХ – початку ХХІ ст. стала його інтернаціоналізація. Процес інтернаціоналізації, який

призводить до поглиблення співробітництва між країнами та посилення їх взаємозалежності, є однією з причин формування процесів глобалізації. Сьогодні глобалізація справляє домінуючий вплив на розвиток будь-якої держави. У зв'язку із поглибленням процесів глобалізації актуальними стають дослідження проблеми підтримання національної конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність є основною категорією ринкової економіки. Набір чинників, які формують передумови конкурентоспроможності країн, зумовлений підвищенням ступеня інтегрованості країн із різними рівнями соціально-економічного розвитку та конкурентними можливостями. Високий ступінь конкурентоспроможності країни характеризується наявністю в ній механізмів формування умов і засобів, які зумовлюють її національну безпеку, економічний розвиток та підвищення рівня добробуту населення. На сучасному етапі місця, які займає Україна у рейтингах міжнародних організацій, на жаль, свідчать про її низький рівень конкурентоспроможності. Економіка України за 26 років незалежності так і не змогла відновитися до рівня 1990 р. За цей час більшість показників погіршилася.

Найважливіша передумова конкурентоспроможності країни – активна діяльність держави, яка визначає і здійснює стратегію конкурентоспроможності, встановлює функціонування («правила гри») ринкових відносин. Необхідною умовою виходу країни із кризового стану, інтеграції до Європейського Союзу (ЄС) є розроблення і реалізація Державної стратегії підвищення вітчизняної конкурентоспроможності. Потрібні суттєві зміни у виборі пріоритетів економічного розвитку в глобальній конкуренції. Забезпечення конкурентоспроможності країни є запорукою її сталого поступового розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній і вітчизняній літературі існує чимало фундаментальних праць, що присвячені вивченню конкурентоспроможності країн в умовах глобалізації. Вагомий внесок у вирішення цієї проблеми зробили Р. Барро, С. Брю, Дж. Веймер, Е. Ворнер, Дж. Кейнс, П. Кругман, К. Макконелл, М. Портер, Дж. Стігліц, Дж. Тобін, Ф.А. Хайек, Дж. Харт, П. Хейне, Й. Шумпетер. Серед вітчизняних дослідників цієї проблеми слід назвати Л. Антонюка, Я. Базилюка, О. Білоруса, Б. Гаврилишина, А. Гальчинського, В. Геєця, Я. Жаліла, М. Згуровського, А. Колота, В. Кременя, Е. Лібанову, Ю. Полунеєва, С. Соколенка, Н. Чалу та багатьох інших. Разом із тим зазначимо, що наукові й практичні проблеми, які пов'язані з формуванням конкурентоспроможності країни, залишаються недостатньо розкритими та обґрунтованими. Необхідне комплексне вивчення конкурентоспроможності України в умовах глобалізації з метою євроінтеграції.

Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану конкурентоспроможності України, виявленні тенденцій її чинників, конкурентних переваг та розробленні на цій основі практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентної позиції країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. У середині ХХ ст. сформувалися стійкі тенденції до глобалізації людства. Це виявляється у щільній інтеграції країн та народів світу, що спричинена величезним зниженням цін на транспортування і комунікації та знищенням штучних бар'єрів на шляху товарів, послуг, капіталу, знань, робочої сили через кордони. Глобалізація супроводжувалася створенням нових міжнародних інституцій, основні з яких – Організація Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародна організація праці (МОП), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Світова організація торгівлі (СОТ), Світовий банк (СБ), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), які ставлять собі за мету подолання бідності, епідемій, неосвіченості, підтримання сталого економічного розвитку тощо. Національні економіки завдяки міжнародному поділу торгівлі об'єднуються у глобальну економічну систему – світову економіку. Таке об'єднання відбувається як на регіональному рівні, як-от створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) між двома або кількома країнами (наприклад, НАФТА – Північноамериканська ЗВТ між США, Канадою та Мексикою), так і на міжнародному рівні через створення Світової зони вільної торгівлі в рамках СОТ (Україна набула повноправного членства 16 травня 2008 р.). Нині існує близько ста міждержавних утворень, більшість з яких економічного спрямування (переважно ЗВТ). Об'єднання переважно формуються навколо країн, що є економічними лідерами в регіоні, враховуючи географічну близькість та історичні передумови

економічних стосунків (НАФТА чи АРЕС), або для досягнення певної економічної мети включають країни, що володіють певним економічним ресурсом (як Організація країн – експортерів нафти, ОПЕК) [1, с. 313].

Одним із найвпливовіших міждержавних утворень є ЄС, який об'єднує 28 держав-членів, що розташовані здебільшого у Європі. Мета ЄС – створення економічного союзу з найвищим рівнем інтеграції економік держав (спільна зовнішня економічна політика, спільний ринок послуг, матеріальних благ, капіталу і праці, спільна валюта) і політичного (спільна зовнішня політика) союзу, а також упровадження спільного громадянства. Навесні 2010 р. Європейська Рада прийняла Стратегію соціально-економічного розвитку ЄС на період до 2020 р. («Європа – 2020») [2]. Україна 21 березня 2014 р. підписала політичну частину Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а 27 червня 2014 р. – економічну, тобто Угоду в повному обсязі.

Огляд трактовок терміну «конкурентоспроможності», наданих провідними зарубіжними та вітчизняними науковцями, дає змогу зробити висновок, що автори наводять відповідні визначення терміну залежно від власного розуміння мети національної економіки. Більшість дослідників складником конкурентоспроможності вважає ефективне використання виробничого потенціалу економіки, підвищення її продуктивності [3, с. 34–35]. Міжнародна конкурентоспроможність країни – це здатність країни створити таке національне бізнес-середовище за умов вільного справедливого ринку, в якому вітчизняні товаровиробники можуть постійно розвивати свої конкурентні переваги, займати й утворювати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку, завдяки потужному економічному потенціалу, що забезпечує економічне зростання економіки на інноваційній основі, розвинутій системі ринкових відносин, володінню значним інтелектуальним капіталом та інвестиційними ресурсами, гнучким реагуванням на зміну світової кон'юнктури та, відповідно до цього, диверсифікацією виробництва, максимально відстоюючи реалізацію національних інтересів заради економічної безпеки та високих стандартів життя населення [4, с. 16].

Для оцінки конкурентоспроможності національної економіки застосовують кількісні (hard data) та якісні (survey data) (експертні та соціологічні) методи. Кількісні – базуються на використанні математичних і статистичних методів для аналізу показників. Це здебільшого стосується обсягів ринку в грошовому чи натуральному вираженні, цін, витрат і факторів, які на них впливають. Даний метод використовують у своїх дослідженнях, передусім, консалтингові фірми, які оцінюють конкурентоспроможність різних країн світу та роблять конкретні техніко-економічні обґрунтування різних методів

і підходів до їх підвищення. Кількісний аналіз доповнює якісний, оскільки не всі фактори та механізми зростання конкурентних переваг нагромадження потенціалу конкурентоспроможності можна виміряти. Цей метод є точним, хоча й дає можливість оцінити явище через певний проміжок часу [5, с. 14].

Найбільш відомими центрами з вивчення конкурентоздатності країн є: Інститут стратегії й конкурентоздатності при Гарвардському університеті США (протягом багатьох років очолюється професором М. Портером), Міжнародний інститут розвитку менеджменту (IMD) (Лозанна, Швейцарія; нинішній президент – професор Дж.Р. Уеллс); Всесвітній економічний форум (ВЕФ, World Economic Forum, Давос, Швейцарія). У Гарвардському університеті вивчають конкурентоспроможність переважно в корпоративній площині, а два швейцарські центри переводять дослідження у більш широку площину – розраховують рейтинги конкурентоспроможності країн і регіонів. Кожний із центрів використовує власну методологію дослідження й дотримується своїх критеріїв під час складання шкали конкурентоздатності країн і регіонів [6]. IMD для складання рейтингу здійснює оцінювання більше ніж за 320 критеріями і використовує інформацію 52 дослідницьких інститутів світу. З 2004 р. за методикою професора Колумбійського університету Ксав'є Сала-і-Мартіна розраховується Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index, GCI). В основу рейтингу

GCI покладено 113 індикаторів, з урахуванням яких сформовано 12 контрольних показників (інституції, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, відповідність бізнесу сучасним вимогам, інновації) за трьома основними групами субіндексів: «Основні вимоги», «Підсилювачі продуктивності», «Інновації та фактори вдосконалення». Індекс оцінюється за шкалою 1–7 балів, більше значення якого є найкращим.

Відповідно до дослідження ВЕФ, за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2014–2018 рр. [7] перше місце зайняла Швейцарія, яка стабільно утримує лідируючу позицію з 2010 р. Друге місце зайняли США, Сінгапур спустився на третє. У десятку найконкурентоспроможніших країн також увійшли Нідерланди, Німеччина («локомотив Європи»), Гонконг, Швеція, Великобританія, Японія, Фінляндія (табл. 1).

Європейські країни продовжують переважати в першій половині рейтингу серед найбільш конкурентоспроможних економік світу. Порівняно з минулим роком Україна піднялася на чотири позиції і посіла 81-е місце. Сусідами стали Бразилія і Бутан (у 2014–2015 рр. – Словаччина і Хорватія, у 2015–2016 рр. – Гватемала і Таджикистан, у 2016–2017 рр. – Намібія і Греція). Україна програє середнім оцінкам

Таблиця 1

Позиції України та деяких країн світу
за Індексом глобальної конкурентоспроможності за 2014–2018 рр.

Країна	2014–2015 (зі 144 країн)		2015–2016 (зі 140 країн)		2016–2017 (зі 138 країн)		2017–2018 (зі 137 країн)	
	місце	індекс	місце	індекс	місце	індекс	місце	індекс
Швейцарія	1	5,70	1	5,76	1	5,81	1	5,86
США	3	5,50	3	5,61	3	5,70	2	5,85
Сінгапур	2	5,60	2	5,68	2	5,72	3	5,71
Нідерланди	8	5,50	5	5,50	4	5,57	4	5,66
Німеччина	5	5,50	4	5,53	5	5,57	5	5,65
Гонконг	7	5,50	7	5,46	9	5,48	6	5,53
Швеція	10	5,40	9	5,43	6	5,53	7	5,52
Великобританія	9	5,40	10	5,43	7	5,49	8	5,51
Японія	6	5,50	6	5,47	8	5,48	9	5,49
Фінляндія	4	5,50	8	5,45	10	5,44	10	5,49
Росія	53	4,40	45	4,44	43	4,51	38	4,64
Польща	43	4,50	41	4,49	36	4,56	39	4,59
Грузія	77	4,20	66	4,22	59	4,32	67	4,28
Сербія	94	3,90	94	3,89	90	3,97	78	4,14
Таджикистан	91	3,90	80	4,03	77	4,12	79	4,14
Бразилія	57	4,30	75	4,08	81	4,06	80	4,14
Україна	76	4,10	79	4,03	85	4,00	81	4,11
Бутан	103	3,80	105	3,80	97	3,87	82	4,10
Греція	81	4,00	81	4,02	86	4,00	87	4,02
Молдова	82	4,00	84	4,00	100	3,86	89	3,99

Джерело: складено за даними Всесвітніх економічних форумів 2014–2018 рр.

розвинених країн ЄС за всіма складниками конкурентоспроможності. Найбільше відставання спостерігається за складниками «інституції», «інфраструктура», «технологічна готовність», «відповідність бізнесу сучасним вимогам», «інновації». У більшості наведених складників ідеться не стільки про кращі оцінки України, скільки про ще гірші оцінки серед країн СНД. У результаті більшість країн СНД випереджає Україну за GCI.

Конкурентоспроможність України за 2004–2018 рр. не потерпіла значних коливань та змін. Найкраще місце в рейтингу Україна посідала в 2006–2007 рр. (69-е). Цей факт може пояснюватися піднесенням економіки. 2012 р. – найбільш позитивний у кількісному значенні індексу. Найгірше місце в рейтингу Україна посідала в 2010 р. (89-е), що пояснюється світовою економічною кризою, яка зробила вагомий негативний вплив на економіку країни (табл. 2).

Проаналізуємо показники динаміки значень Індексу глобальної конкурентоспроможності України за 2004–2018 рр. (табл. 2). Для отримання узагальнюючих показників динаміки GCI обчислимо середні величини: середній рівень динамічного ряду, середній абсолютний приріст (характеризує середню швидкість зростання (або зниження) рівня), середній темп зростання (показує, у скільки разів у середньому кожен даний рівень ряду більший (або менший) від попереднього рівня), середній темп приросту (показує, на скільки процентів у середньому збільшується (або зменшується) даний рівень порівняно з попереднім):

$$\bar{y} = \frac{\sum y}{n} \approx 3,93 \text{ (бал.)}; \bar{A} = \frac{y_n - y_0}{n-1} \approx 0,065 \text{ (бал.)};$$

$$\bar{K} = \sqrt[n]{\frac{y_n}{y_0}} \approx 1,0177 \text{ або } 101,77\%;$$

$$\bar{T} = \bar{K} - 1 = 0,0177 \text{ або } 1,77\%.$$

GCI України змінювався неоднаковими темпами: в 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2016 рр. він знижувався, в інші аналізовані роки – зроставав. У 2017–2018 рр. порівняно з 2016–2017 рр. значення GCI України зросло на 0,11 бали, або у 1,0275 рази, або на 2,75%. У 2004–2018 рр. у середньому щорічно значення GCI становило 3,93 бали. Щорічно значення індексу зростало в середньому на 0,065 бали. У цілому ж значення GCI за досліджуваний період зросло на 0,84 бали, або в 1,257 раз (на 25,69%). За середнім темпом зростання в 101,77% можна встановити, що середній щорічний темп зростання індексу становить 1,77%. Зі зростанням GCI збільшувалося абсолютне значення одного проценту приросту з 0,0327 бали в 2005–2006 рр. до 0,0400 бали в 2017–2018 рр.

Значення індексів складників у глобальному рейтингу конкурентоспроможності України за 2014–2018 рр. та їх динаміку за 10 останніх досліджень наведено в табл. 3.

Аналіз основних субіндексів Індексу глобальної конкурентоспроможності для України у 2017–2018 рр. порівняно з 2016–2017 рр. дає можливість зробити такі висновки. За двома з трьох субіндексів Україна поліпшила свої позиції в рейтингу; за сімома складниками маємо поліпшення, за чотирма – погіршення, за одним позиція не змінилася.

Таблиця 2

Показники динаміки значень Індексу глобальної конкурентоспроможності України за 2004–2018 рр.

Роки	Значення індексу, бал.	Абсолютний приріст, бал.		Темп зростання, %		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, бал.	Пункти зростання, %
		базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий		
2004–2005	3,27	-	-	100,0	-	-	-	-	-
2005–2006	3,30	0,03	0,03	100,92	100,92	0,92	0,92	0,0327	0,92
2006–2007	4,03	0,76	0,73	123,24	122,12	23,24	22,12	0,0330	22,32
2007–2008	3,97	0,70	-0,06	121,41	98,51	21,41	-1,49	0,0403	-1,83
2008–2009	4,08	0,81	0,11	124,77	102,77	24,77	2,77	0,0397	3,36
2009–2010	3,95	0,68	-0,13	120,80	96,81	20,80	-3,19	0,0408	-3,97
2010–2011	4,00	0,73	0,05	122,32	101,27	22,32	1,27	0,0395	1,52
2011–2012	3,99	0,72	-0,01	122,02	99,75	22,02	-0,25	0,0400	-0,30
2012–2013	4,13	0,86	0,14	123,24	103,51	23,24	3,51	0,0399	1,22
2013–2014	4,05	0,78	-0,08	123,85	98,06	23,85	-1,94	0,0413	0,61
2014–2015	4,10	0,83	0,05	125,38	101,23	25,38	1,23	0,0405	1,53
2015–2016	4,03	0,76	-0,07	123,24	98,29	23,24	-1,71	0,0410	-2,14
2016–2017	4,00	0,73	-0,03	122,32	99,26	22,32	-0,74	0,0403	-0,92
2017–2018	4,11	0,84	0,11	125,69	102,75	25,69	2,75	0,0400	3,37

Джерело: розраховано за даними Всесвітніх економічних форумів 2004–2018 рр.

Таблиця 3

Індекс глобальної конкурентоспроможності України за 2014–2018 рр.

Індекс глобальної конкурентоспроможності	2014–2015	2015–2016	2016–2017	2017–2018
	4,14	4,03	4,00	4,11
ОСНОВНІ ВИМОГИ	4,36	4,08	4,03	4,18
Інституції	2,98	3,07	3,05	3,21
Інфраструктура	4,16	4,07	3,93	3,95
Макроекономічне середовище	4,14	3,12	3,17	3,52
Охорона здоров'я та початкова освіта	6,14	6,06	5,95	6,02
ПІДСИЛЮВАЧІ ПРОДУКТИВНОСТІ	4,11	4,09	4,04	4,09
Вища освіта і професійна підготовка	4,93	5,03	5,08	5,09
Ефективність ринку товарів	3,99	4,02	3,98	4,04
Ефективність ринку праці	4,12	4,33	4,23	4,01
Розвиток фінансового ринку	3,54	3,18	2,95	3,11
Технологічна готовність	3,50	3,45	3,58	3,83
Розмір ринку	4,58	4,54	4,40	4,49
ІННОВАЦІЇ ТА ФАКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	3,41	3,55	3,53	3,55
Відповідність бізнесу сучасним вимогам	3,66	3,70	3,62	3,72
Інновації	3,16	3,41	3,44	3,37

Джерело: складено за даними Всесвітніх економічних форумів 2008–2018 рр.

За першим субіндексом «Основні вимоги» (основа факторно-орієнтованих економік) Україна поліпшила свій результат на шість позицій. Інституційне середовище формує базу, в рамках якої приватні підприємства, компанії та державні установи взаємодіють між собою для отримання доходу і забезпечення процвітання економіки. Інституційна база надзвичайно важлива для підтримки конкурентоспроможності і розвитку економіки. Одним із ключових напрямів глобальної інституційної трансформації є значне посилення протидії корупції на основі механізмів, визначених Конвенцією ООН проти корупції. Метою є припинення надання корупціонерам можливостей використовувати місця схову для себе і для їхніх незаконно придбаних активів, а також перешкоджання корумпованим державним службовцям до плодів своєї незаконної діяльності. Для цього було вжито заходів щодо зміцнення міжнародного правового співробітництва у проведенні розслідувань із питань повернення активів. Корупція завжди залишалася однією з найсерйозніших проблем України. Через рік після Революції гідності Україна залишалася найбільш корумпованою країною Європи. За результатами глобального Індексу сприймання корупції 2014 р. країна посідала 142-е місце зі 175. Створення автономного органу (поза системою наявних правоохоронних органів), а саме Національного антикорупційного бюро України (НАБУ; закон набрав чинності 25 січня 2015 р.) передбачає протидію кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та становлять загрозу національній безпеці. На квітень 2017 р. НАБУ розслідувало 320 справ, корупційний

збиток від яких оцінюється у 85 млрд. грн. За словами голови НАБУ, вже встановлено назви комерційних структур із більш як 10 країн світу, за участі яких з України незаконно виведено понад 2,27 млрд. грн., 428 млн. дол., 4,3 млн. євро і 825 тис. фунтів стерлінгів. Але поки що успіхи бюро можна вважати такими лише умовно, оскільки за два роки НАБУ не змогло повернути вкрадене за складними багатоходовими схемами, а ув'язнено всього декілька дрібних хабарників [9].

Високорозвинена інфраструктура має велике значення для ефективного функціонування економіки. Це пов'язано з тим, що вона є важливим фактором під час визначення місця розташування економічної діяльності. Інфраструктура стимулює конкуренцію і має значний вплив на економічне зростання. Вона послаблює вплив відстаней між регіонами, що забезпечує інтеграцію національного ринку та зв'язок із ринками інших країн та економічних регіонів. За складником інфраструктури Україна на три позиції погіршила свій результат (78-е місце). Відзначимо, що досі позначається позитивна роль масштабних інфраструктурних проектів, які пов'язані з підготовкою країни до фіналу футбольного чемпіонату Євро-2012.

Стабільність макроекономічного середовища – запорука національної конкурентоспроможності. Держава не може ефективно надавати послуги, якщо вона змушена сплачувати високі відсотки за минулі борги. Бюджетний дефіцит обмежує спроможність держави реагувати на цикли ділової активності й інвестувати у заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності. Компанії не в змозі працювати ефективно, якщо рівень інфляції виходить за межі контролю. За складником макроекономічного середовища Україна трохи

поліпшила своє низьке місце (плюс сім позицій, 121-е місце).

Все більше економіка України залежить від зовнішніх фінансових ресурсів. Станом на кінець I кварталу 2017 р. чистий зовнішній борг державного сектору наблизився до 28 млрд. дол. США, що з урахуванням особливостей його обслуговування протягом найближчих двох-трьох років вимагатиме додаткових зовнішніх запозичень, насамперед від МВФ (зокрема, до кінця 2018 р. – 8,5 млрд. дол. США). Ситуація, яка збережеться найближчими роками, характеризується тим, що такий ступінь залежності від зовнішніх запозичень не зменшуватиметься, а, скоріше за все, зростатиме. Крім того, за рекомендаціями МВФ в Україні додаткові запозичення будуть неминучими для успішної боротьби з інфляцією шляхом таргетування в умовах очікування низьких темпів економічного зростання (1,5–2,5%) і дефіциту поточного рахунку платіжного балансу для виконання зовнішніх зобов'язань, накопичення необхідних резервів, валютної лібералізації. Проте такий сценарій не призведе до оздоровлення економіки в довгостроковій перспективі, що дало б змогу протистояти зовнішньому тиску [9, с. 5].

Небезпечним фактором для прогресу економічного і політичного розвитку країни є тіньова економіка. Небезпека посилюється ще й тим, що у цій сфері переважає кримінальний складник. Обсяги тіньового сектору в економічно розвинутих країнах світу тримаються на рівні, що не має суттєвого впливу на соціально-економічні процеси в суспільстві (5–12% ВВП). За розміру тіньового сектору у 30% ВВП настає критична межа, перевищення якої свідчить про функціонування у країні відтворювальної системи тіньових економічних відносин. За даними Мінекономрозвитку, у I кварталі 2017 р. рівень тіньової економіки становив 37% від офіційного ВВП, що на 6% менше за показник I кварталу 2016 р. Спроби детінізувати економіку (навіть шляхом зменшення ставки єдиного соціального внеску (ЄСВ)), що були спрямовані на боротьбу з тіньовою оплатою праці та тіньовою зайнятістю, виявилися марними.

Працездатне населення (робоча сила) суттєво впливає на конкурентоспроможність та продуктивність країни. Хворі працівники не зможуть реалізувати свій потенціал та будуть працювати менш продуктивно. Це також негативно впливає на фінансові результати бізнесу. Саме тому інвестиції в охорону здоров'я є важливим фактором із погляду економіки і моралі. Своєю чергою, середня освіта підвищує продуктивність кожного працівника. Відсутність середньої освіти у робітників знижує темпи розвитку компаній, що веде до зниження рівня створення доданої вартості. За складником охорони здоров'я та початкової освіти Україна на одну позицію поліпшила свій результат (53-е місце).

28 грудня 2017 р. президент України підписав Закон «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», що дало старт медичній реформі. Цей Закон визначає державні фінансові гарантії надання необхідних пацієнтам медичних послуг та лікарських засобів належної якості за рахунок коштів держбюджету за програмою медичних гарантій. У довготривалій перспективі важливо уникнути значних скорочень ресурсів у зазначених галузях, незважаючи на необхідність зменшення видатків державних бюджетів для зниження дефіциту й боргового тиску.

Нині в Кабінеті Міністрів України узгоджується новий Державний стандарт початкової загальної освіти. Створення нового Стандарту початкової освіти – це складний крок, який передбачав переосмислення і застосування нових підходів. У 2017/2018 навчальному році 100 шкіл України реалізують новий проект, а в 2018/2019 навчальному році за цим Стандартом будуть учитися всі перші класи.

Висновки. Україна останнім часом регресує за більшістю показників Індексу глобальної конкурентоспроможності. Це пояснюється невирішеними внутрішніми та зовнішніми проблемами, до яких, зокрема, належить збіг об'єктивних обставин: світова фінансова криза, політична криза органів влади. Основними механізмами підвищення конкурентних переваг країни є здійснення внутрішніх реформ (освітньої, медичної, пенсійної, земельної, судової; запланована приватизація державних підприємств тощо) та трансформація векторів зовнішньоекономічної політики. Запорукою високої конкурентоспроможності України на міжнародному рівні є підвищення ефективності та продуктивності багатогалузевої національної економіки, яка повинна спиратися на потужну технологічну, наукову та інвестиційну базу.

Наявний рівень бюджетного фінансування освітньої сфери позбавлений інвестиційного характеру, не забезпечує надійного розвитку та модернізації освіти. Вітчизняні бізнес-структури поки ще не зрозуміли, що інвестування в освіту є однією з найприбутковіших сфер вкладення капіталу. Стратегічним завданням для України на сучасному етапі має бути визначений пріоритетний розвиток науки та високих технологій та активна інноваційна політика. Інновації є потенціалом для зростання економіки.

Зволікання з визначенням національних пріоритетів країни може призвести до усунення її від прийняття стратегічних рішень щодо розбудови взаємовигідних регіональних відносин. Необхідно ретельно відбирати проекти щодо модернізації у сфері транспорту для фінансування з Державного фонду регіонального розвитку чи заявок на отримання міжнародної допомоги. Головною метою підвищення конкурентоспроможності економіки України є створення передумов її вступу до ЄС.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Жовтанецький О., Чуба Н. Цікава економіка: навч. посіб; 2-е вид., перероб. та доп. Львів: Априорі, 2010. 408 с.
2. Europe 2020: A strategy for smart sustainable and inclusive growth / European Commission. 2010. URL: http://ec.europa.eu/Europe2020/index_eu.htm.
3. Скрипник Н.Є., Хайрутдінов Е.О. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність і сучасні підходи до тлумачення. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2016. Вип. 16. Ч. 4. С. 34–38.
4. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія. К.: КНЕУ, 2004. 275 с.
5. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / За ред. д-ра екон. наук І.В. Крючкової. К.: Основа, 2007. 488 с.
6. Мороз В.В. Конкурентоспроможність України у відображенні рейтингів міжнародних організацій, 2013. URL: <http://www.amk.gov.ua>.
7. The Global Competitiveness Report 2017–2018 / World Economic Forum. 2017. URL: <http://www.weforum.org>.
8. Панченко А. Карта нашей коррупции: куда исчезают украинские миллиарды. Сегодня. URL: <http://www.Segodnya.ua/economics/enews/karta-nashey-korruptcii-kuda-ischezayut-kraiskie-milliardy-1014575.html>.
9. Геєць В.М. Особливості взаємозв'язку економічних та політичних трансформацій на шляху до реконструктивного розвитку економіки України. Економіка України. 2017. № 10. С. 3–17.